

KIVINOKAN RAKENNETTU YMPÄRISTÖ

HELSINGIN KAUPUNKISUUNNITTELUVIRASTO 30.8.2012

© Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto 2012

Teksti, valokuvat ja karttakuvat: Elsi Lehto, maisema-arkkitehtiylioppilas
Kartta vuodelta 1927: Kaupunginarkisto

ESIPUHE

Tämä on selvitys Kivinokan rakennetusta ympäristöstä. Työn on tehnyt Helsingin kaupunkisuunnitteluvirastossa maisema-arkkitehtiylöppilas Elsi Lehto keväällä ja kesällä 2012. Inventointi perustuu maastokäynteihin, rakennusrekisteritietoihin ja alueeseen liittyviin aikaisempiin selvityksiin ja historiallisiin julkaisuihin. Alueen rakennukset on kuvattu toukokuussa 2012. Työtä ovat ohjanneet arkkitehti Tuomas Hakala ja arkkitehti Tuukka Linnas.

Kivinokan selvitysalueella sijaitsee Kulosaaren kartanon miljö, Herttoniemen siirtolapuutarha, eri yhdistysten kesämaja-alueita sekä kartanon venekerhon ja kaupungin pienvenesatamat. Alueen koillisreuna rajautuu Viikin Vanhankaupunginlahden Natura 2000-verkoston kuuluvaan luonnonsuojelualueeseen. Kivinokan vanha metsä on Helsingin kaupungin luonnonsuojeluohjelmaan sisältyvä alue. Saaren koillisosan luonnonsuojelualue on pääasiassa rakentamatonta luonnonmetsää ja kallioita. Luonnonsuojelualueen länsiosaan on rakennettu luontopolku ja lintulava.

Herttoniemen siirtolapuutarhalle on tehty alueen arvot turvaava asemakaava (10400). Asemakaavassa siirtolapuutarha on merkitty alueeksi, jolla ympäristö säilytetään (RP/s). Herttoniemen siirtolapuutarha kuuluu valtakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin (RKY 2009).

Helsingin yleiskaava 2002:ssa koko Kivinokka on merkitty selvitysalueeksi. Helsingin yleiskaava 2002:n liitekartalla maisemakulttuurikohteiksi on määritelty Kivinokan kärki historiallisena kansanpuistona, Kulosaaren kartanon alue sekä Herttoniemen siirtolapuutarha. Alueella on lisäksi tärkeitä lintu- ja lepakoalueita.

Kivinokan kärki kuuluu osana Helsingin viheraluekokonaisuuteen, joka kulkee Vanhankaupungin selkää pitkin Vantaan joelle. Kivinokan selvitysalueen maankäytön suunnittelussa otetaan huomioon Helsingin kokonaisuus ja turvataan reittien jatkuminen alueella. Helsingin rajautuminen Kivinokan alueella tullaan ratkaisemaan Kivinokan osayleiskaavassa.

Suuri osa alueen rakennuskannasta on kesämaja-alueiden ja Herttoniemen siirtolapuutarhan mökkejä. Selkeänä erillisenä kokonaisuutena nousee esiin Kulosaaren kartano kartanopuistoineen ja kartanokokonaisuuteen kuuluvat rakennukset. Kartanomiljöön vanhimmat rakennukset ovat osittain peräisin 1700-luvulta. Osa kartanon huolto- ja apurakennuksista on rakennettu 1940-luvun jälkeen. Kartanon historialliset rakennukset vaativat tarkemman rakennushistoriallisen selvityksen. Kulosaaren kartanon ympäristöstä on tehty maiseman yleissuunnitelma vuonna 1986. Puutarhahistoriallista selvitystä tai kunnostussuunnitelmaa ei ole tehty. Jatkossa koko kartanoalueen kehittämisen pohjaksi tulisi laatia ympäristöhistoriallinen selvitys, joka kattaa sekä rakennukset että kartanoympäristön.

Selvityksessä rakennuksille on tehty säilyneisyystarkastelu asteikolla hyvä, tyydyttävä huono. Arviointi perustuu maastokäynneillä tehtyyn rakennusten ulkopuoliseen silmämääräiseen arviointiin. Inventointiin on sisällytetty alueen koko rakennuskanta. Inventoinnissa ei ole tarkasteltu sisätiloja eikä viher- ja puistoalueita. Selvitys on inventointiluontoinen eikä sisällä kohteiden kattava arvotusta.

Selvityksen lopussa on kartat alueelle asetetuista suojelutavoitteista eri suunnittelutasoilla sekä jo nykyisin suojelluista kohteista, kartta alueen toimintoista ja yhdistyksille vuokratuista kesämaja-alueista sekä historiallinen kartta suunnittelualueesta vuodelta 1927, jossa näkyy Kivinokka ennen kesämaja-asutusta ja siirtolapuutarhaa.

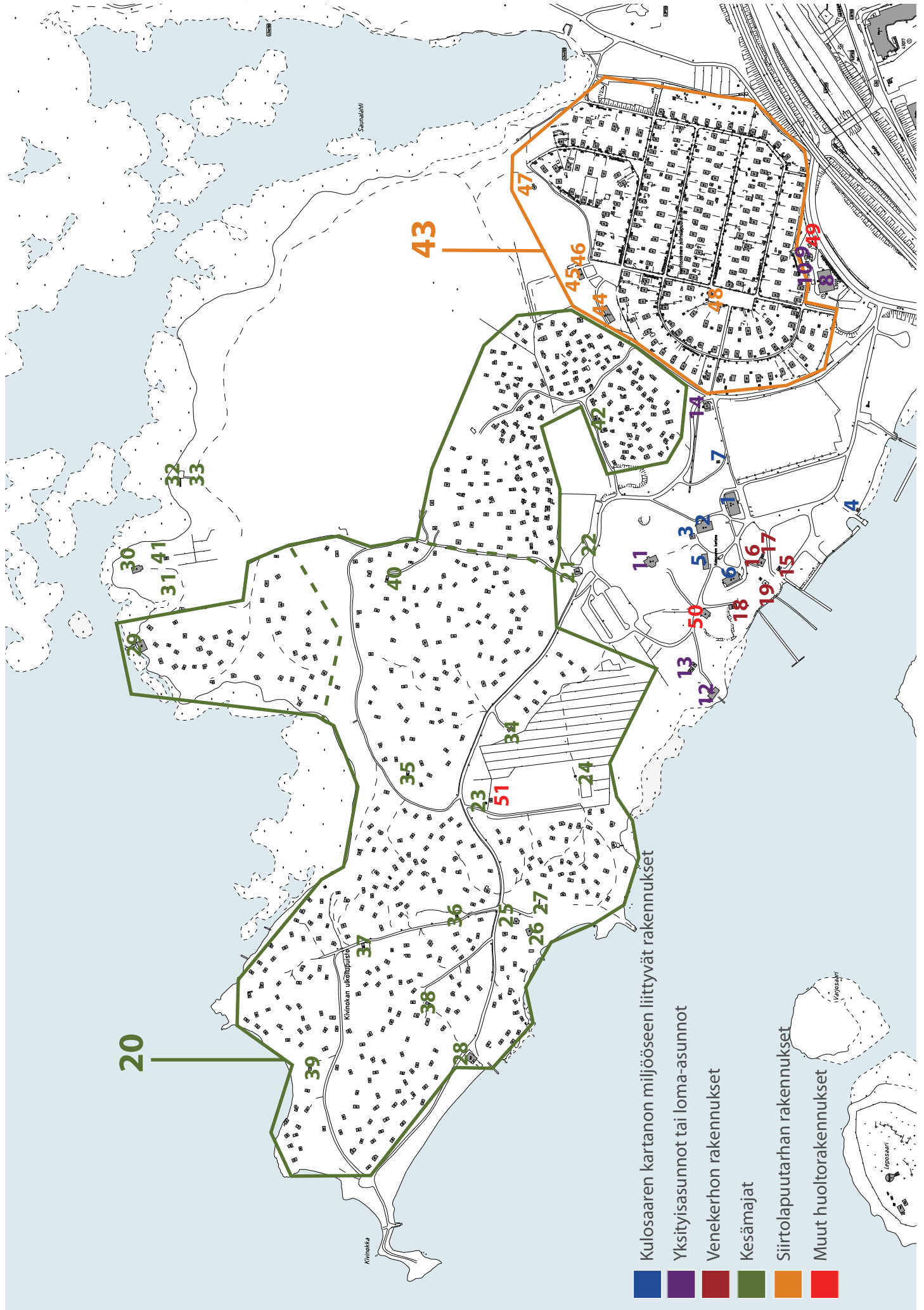
Sijaintikartta - Kivinokka

Kartta 1 Kivinokka 1927 ennen mökkikylää ja siirtolapuutarhaa (Kaupunginarkisto)
Värikorostetut rakennukset edelleen paikallaan

Kartta 2 Rakennettu ympäristö

KULOSAAREN KARTANO JA SEN MILJÖÖSEEN LIITTYVÄT RAKENNUKSET

Kartanon miljö on määritelty valtakunnallisesti, kulttuurihistoriallisesti ja maisemakulttuurin kannalta arvokkaaksi alueeksi (Yleiskaava 2002). Alue on kuulunut kaupungille vuodesta 1927 asti. Kartanorakennukset ovat nykyään JHL:n Kulosaaren kartanon hoitojaoston vuokraamia ja ylläpitämiä. Kartanon historia yltää 1500-luvulle saakka, mutta nykyisen hahmonsa tila sai 1800-luvulla. Kartanon puisto on myös olennainen osa miljöökokonaisuutta. Puistossa sijaitsee päärakennukselle johtava puukujanne sekä kartanon pihaa rajaava kivimuuri. Kartanomiljöön arvon turvaaminen edellyttää suojelevaa asemakaavaa sekä rakennuksille, että puistoalueelle.

1

Kulosaaren kartanon päärakennus

Valmistunut: 1810-luvulla, peruskorjattu 1956 ja 1986
(vanha hirsirunko 1700-luvulta)

Suunnittelija: ei tietoa

Käyttö: JHL ry:n (ent. KTV ry:n) juhlatila, vuokrattavissa

Kunto: hyvä

Ratu: 35532

2

Henkilökunnan asunto (pehtoorin asunto)

Valmistunut: n. 1700-1800 luvulla, peruskorjattu 1982
(kellari mahd. vanhempi)

Käyttö: asuinrakennus

Muuta: Rakennuksen alla on tiilestä muurattu, kaksiosainen holvikellari. Alkuperäinen vuoliokatto on muurattu ilm. 1940-luvulla kattotuolirakenteeksi.

Kunto: hyvä

Ratu: 35533

3

Leivintuparakennus

Valmistunut: n. 1700-1800-luvulla

Käyttö: henkilökunnan asunnon huoltorakennus

Kunto: hyvä

4

Kartanon vanha uimahuone

Valmistunut: ei tietoa

Kunto: huono

5

Vaja/ navetta

Valmistunut: ei tietoa

Käyttö: huoltorakennus

Kunto: hyvä

6

Kartanon sauna

Valmistunut: 1957

Laadittu kaupungin rakennustoimiston talo-
rakennusosastolla

Kunto: hyvä

Ratu: 35537

7

Käymälä

Valmistunut: ei tietoa

Kunto: kohtalainen

8

Kipparlahdensilmukka 2 "Kirstika"

Valmistunut: 1920-luvulla, peruskorjattu 1999
Suojeltu asemakaavassa merkinnällä sr-2:
Rakennusta tai sen osaa ei saa purkaa ilman rakennuslautakunnan lupaa. Rakennuslautakunta voi myöntää luvan purkamiseen vain, jos siihen on pakottava syy
Käyttö: asuintalo, 5 asuntoa
Ratu: 35530

9

Kirstikan talousrakennus

Valmistunut: 1999
Ratu: 35544
Kunto: hyvä
Muuta: ei kulttuurihistoriallista arvoa

10

Kirstikan varasto

Valmistunut: ei tietoa
Kunto: kohtalainen
Muuta: ei kulttuurihistoriallista arvoa

11

Puuhuvila ns. Marttamaja

Valmistunut: luultavasti 1900-luvun alussa

Käyttö: asuintalo 2 asuntoa

Ratu: 35534

Kunto: huono

Muuta: Vaati tarkemman rakennushistoriallisen kuntoselvityksen

12

Vapaa-ajan asuinrakennus

Valmistunut: ei tietoa

Ratu: 35535

Kunto: huono

13

Saunarakennus

Valmistunut: 1992

Ratu 35542

Kunto: hyvä

Muuta: Ei kulttuurihistoriallista arvoa. Karttaan merkitty saunan viereinen huoltorakennus on purettu

14

Rengintupa

Valmistunut: ei tietoa

Käyttö: JHL ry:n Kulosaaren kartanon hoitojaos vuokraa rakennusta yhteisjärjestöön kuuluvan jäsenyhdistyksen jäsenille.

Muuta: Rakennukseen liittyy maakellari, johon on sisäänkäynti rakennuksen länsireunalla

KARTANON VENEKERHON RAKENNUKSET

Venekerho on perustettu vuonna 1962. Vene-
paikkoja kerholla on 148

15

Venekerhon info-/huoltorakennus

Valmistunut: ei tietoa

Kunto: hyvä

16

Venekerhon sauna (ent. kartanon sauna)

Valmistunut: 1948

Piirustukset laadittu kaupungin rakennustoimiston
talorakennusosastolla

Kunto: hyvä

17

Käymälä saunarakennuksen yhteydessä

Valmistunut: ei tietoa

Kunto: hyvä

18

Venevaja

Valmistunut: 1998

Kunto: hyvä

19

Venekerhon grillikatos

Valmistunut: ei tietoa

Kunto: kohtalainen

20

Kivinokan kesämaja-alueella on kaikkiaan yli 400 pientä puurakenteista tyyppiirustuksiin pohjautuvaa kesämajaa, jotka sijaitsevat alueen metsäisillä rinteillä, rannoilla ja niittyjen varsilla. Vuonna 1927 alueen omistus siirtyi Helsingin kaupungille ja siitä muodostettiin kansanpuisto, joka osoitettiin työväestön retkeilyalueeksi. Kansanpuiston järjestyssääntö vahvistettiin 1934. Aluksi alueelle oli sallittua rakentaa vain kiinteitä lautapohjia, joiden päälle pystytettiin kesäajaksi teltoja. Pysyvä, tyyppimajoihin perustuva kesämaja-asutus syntyi viime sotien aikana.

Aluetta ei ole asemakaavoitettu. Helsingin Nykyisin voimassa olevassa yleiskaava 2002:ssa alue on merkitty selvitysalueeksi. Kivinokka on lisäksi todettu Uudenmaanliiton inventoinnissa 2006 kulttuurihistoriallisesti merkittäväksi alueeksi.

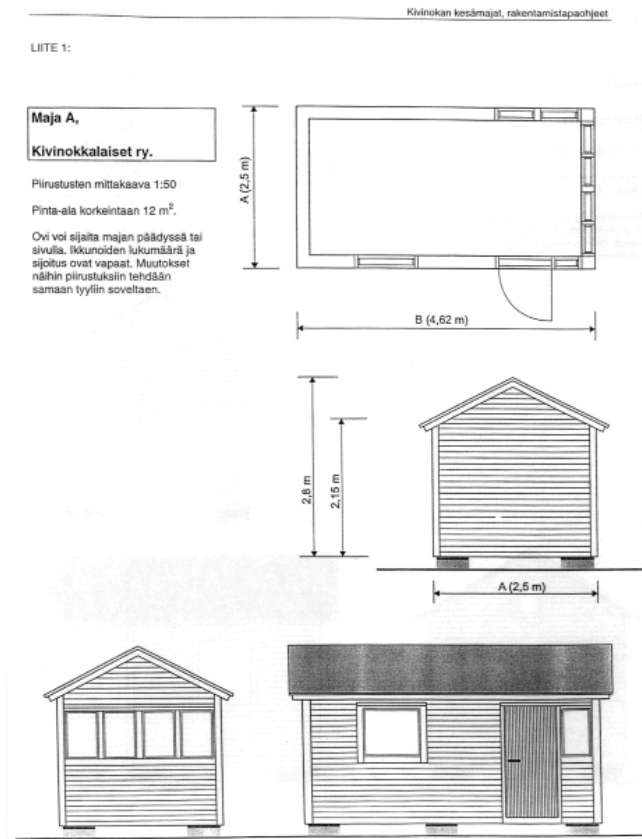
Kesämaja-alue on jaettu kolmeen alueeseen: Helsingin JHL:n mökkialue (190 mökkiä), Helsingin Ponnistus ry:n mökkialue (48 mökkiä) ja Kivinokkalaiset ry:n mökkialue (380 mökkiä), ks. kartta 2. Kaikilla alueilla on omanlainen mökkityyppinsä. JHL:n alue on muita kesämaja-alueita tiiviimmin rakennettu ja majatyyppi mittasuhteiltaan korkeampi kuin kahdella muulla Kivinokan kesämaja-alueella. JHL vastaa itse vuokratun alueen huollosta.

Helsingin kaupungin rakennusvirasto on laatinut kesämajoille kesämajaohjeiston, missä annetaan Ponnistus ry:n ja Kivinokkalaiset ry:n majatyypeille rakentamistapaohjeet. Mökin pinta-ala saa olla 12m² ja lisäksi sen yhteyteen saa rakentaa 2m² kokoisen varaston. Ohje perustuu soveltaen arkkitehti Hilding Ekelundin alueelle vuonna 1946 suunnittelemaan tyyppimajaan. Ohjeistossa on kerrottu majan julkisivuväreistä ja ympäristön käsittelystä. Ohjeen tavoitteena on metsäinen, luonnonmukainen kesämaja-alue, ei siirtolapuutarha.

JHL:n tyyppimaja

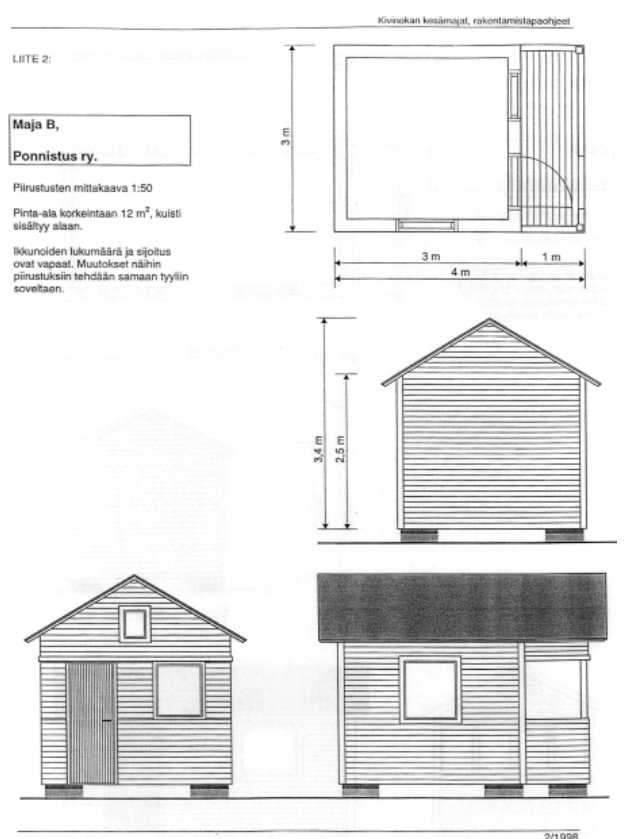

Kivinokkalaiset ry:n tyypimaja

(ei mittakaavassa)

Ponnistus ry:n tyypimaja

(ei mittakaavassa)

21

Vartiotupa

Valmistunut: ei tietoa

Käyttö: Kivinokkalaiset ry:n kesätyöntekijöiden tuki-
kohta ja mökkikylän postilaatikko sekä ilmoitustaulut.

Kunto: hyvä

Ratu: 35536

22

Roskakatos

23-24

Huvimajat (2kpl)

25

Kivinokkalaiset ry:n toimistorakennus ns. studiomökki

Valmistunut: ei tietoa

Kunto: kohtalainen

26

Uimarannan tanssilava

Valmistunut: 1950-luvun alussa, katettu 1993

Kunto: hyvä

27

Uimarannan pukukopit (2 kpl)

Valmistunut: ei tietoa

Kunto: hyvä

28

Myymälärakennus

Valmistunut: ei tietoa (luultavasti 1930-1940 l.)

Käyttö: Maija Hyvönen pitää rakennuksessa kesäkahvilaa. Vuokrasopimus on voimassa vuoteen 2015 asti.

Kunto: hyvä

29

Ponnistus ry:n saunarakennus

Valmistunut: 1964

Kunto: hyvä

30

Ponnistus ry:n saunarakennus UUV KIVINOKKA 8

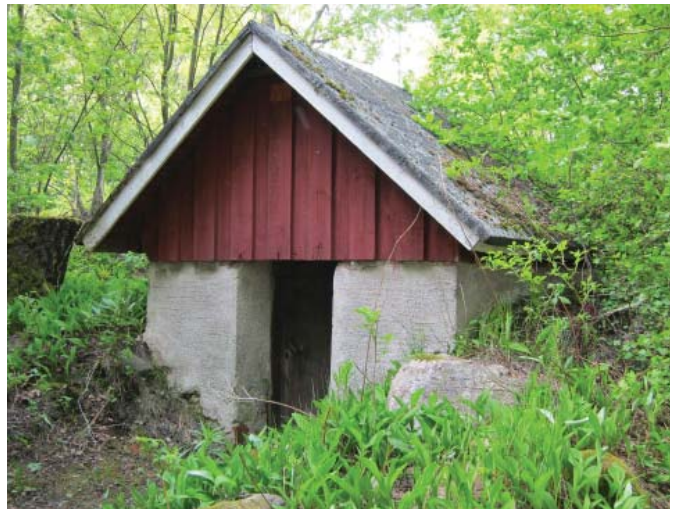
Valmistunut: 1948

Kunto: kohtalainen

31

Maakellari

32

Lintukatselutasanne

Kunto:hyvä

33

Luontopolun infokatos

Kunto: hyvä

34-41

Mökkikylän tyyppikäymälä (8 kpl)

Valmistunut: ei tietoa

kunto: hyvä

42

JHL:n mökkialueen yhteiskäymälä ja infotaulu

Valmistunut: ei tietoa

kunto: hyvä

43

Suunnitelma siirtolapuutarhasta Kulosaaren kartanon alueelle esitettiin ensimmäisen kerran marraskuussa 1930. Tällöin alue sai myöhemmin toteutuneen muotonsa. Rakennustyöt aloitettiin 1934. Suuri osa palstasuunnitelmista laadittiin kaupungin puutarha-arkkitehti Elisabeth Kochin opastuksella. Siirtolapuutarha kuuluu valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen joukkoon (RKY 2009).

Alueelle on tehty suojeluasemakaava (10400), missä se on merkitty siirtolapuutarha-alueeksi, jolla ympäristö säilytetään (RP/s) niin, että rakennustapa on tyyppipiirustusten mukainen ja alkuperäinen asemakaava säilytetään. Kaupunginmuseo korostaa, että alkuperäisiä mökkejä tulisi ensisijaisesti kunnostaa.

Alueen yhtenäisen ilmeen säilyttämiseksi kaavassa on määräykset mm. mökin sijoittamisesta rakennusalalle, harjan suunnasta ja julkisivumateriaaleista sekä palstojen ja puutarhan aitaamisesta. Rakennusala palstakohden on 35 k-m². Palstoja on 182, jotka lähes kaikki on rakennettu.

Siirtolapuutarha-alue on Herttoniemen siirtolapuutarhayhdistyksen hallinnassa. Nykyinen sopimus on voimassa vuoteen 2026 asti.

44

Siirtolapuutarhan kerhorakennus (ent. kartanon tupakankuivausrähi)

Valmistunut: luultavasti 1750-luvulla, peruskorjattu 1998
Suojeltu asemakaavassa merkinnällä sr-2:

Rakennusta tai sen osaa ei saa purkaa ilman rakennuslautakunnan lupaa. Rakennuslautakunta voi myöntää luvan purkamiseen vain, jos siihen on pakottava syy

Muuta: punamullattu hirsirakennus

Kunto: hyvä

Ratu 35539

45

Siirtolapuutarhan yhteissauna ja varastorakennus

Valmistunut: 1996

Suunnittelija: Ulla-Maija Lilja ja Päivi Savio

Kunto: hyvä

Ratu 35539

46

Käymälä (huoltorakennuksen yhteydessä)

Valmistunut: ei tietoa

Kunto: hyvä

47

Siirtolapuutarhan vanha vesisäiliö

Valmistunut: luultavasti 1930-luvulla

Käyttö: 2002 lähtien toiminut siirtolapuutarhan kirjastona

Muuta: Rautabetoninen säiliö, johon merivettä pumpattiin ja suodatettiin kasteluvedeksi

Kunto: huono

48

Siirtolapuutarhan sähköpääkeskus ja käymälä

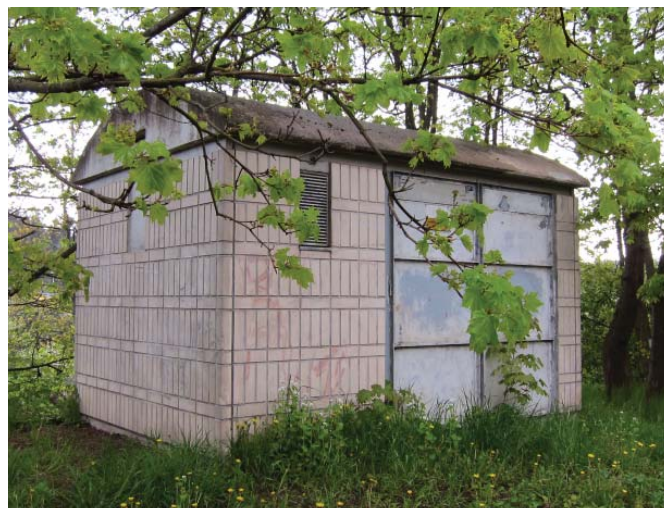
Valmistunut: 2000

Kunto: hyvä

49

Sähkömuuntamo

50

Talousrakennus UUV KIVINOKKA 3

Valmistunut: ei tietoa

Kunto: hyvä

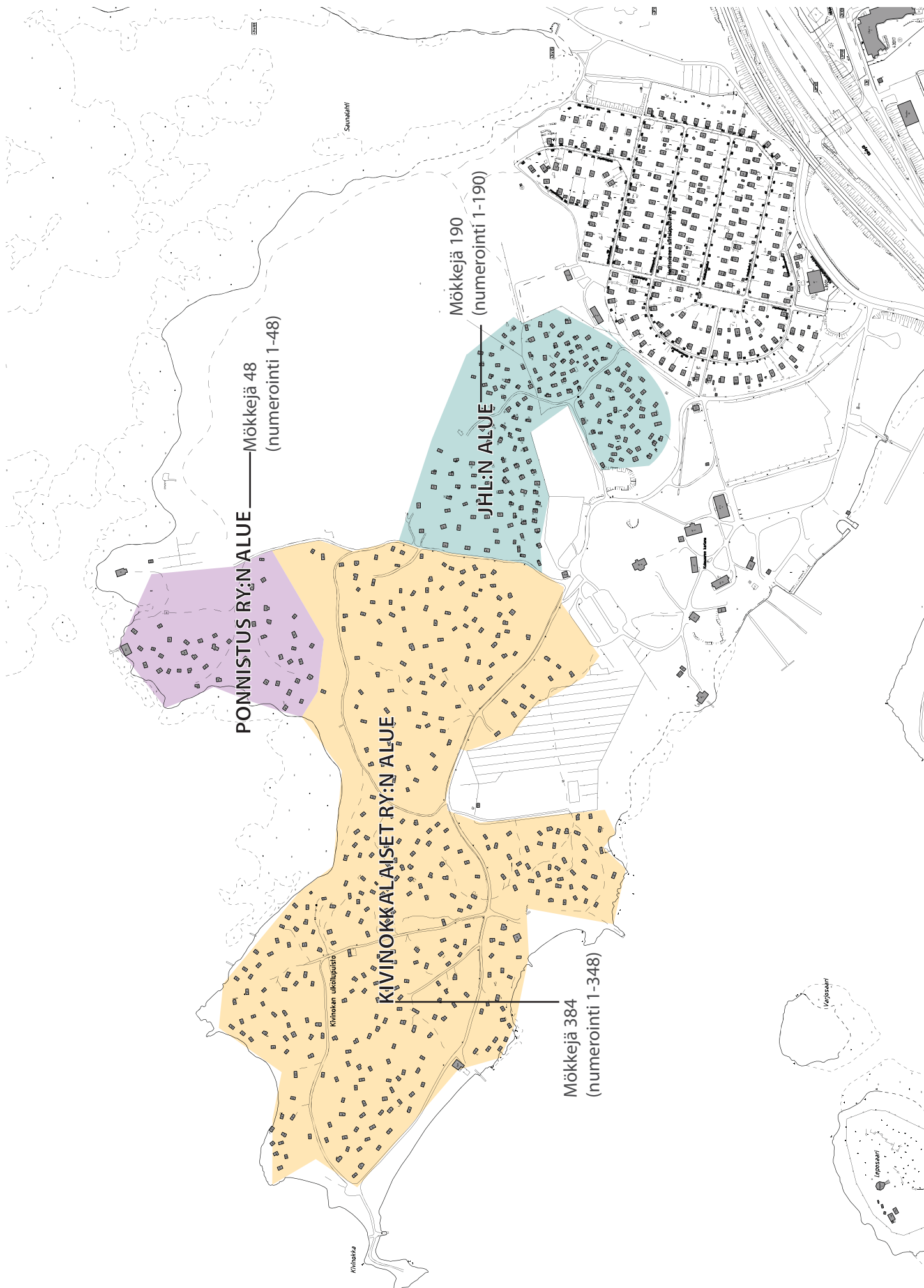
51

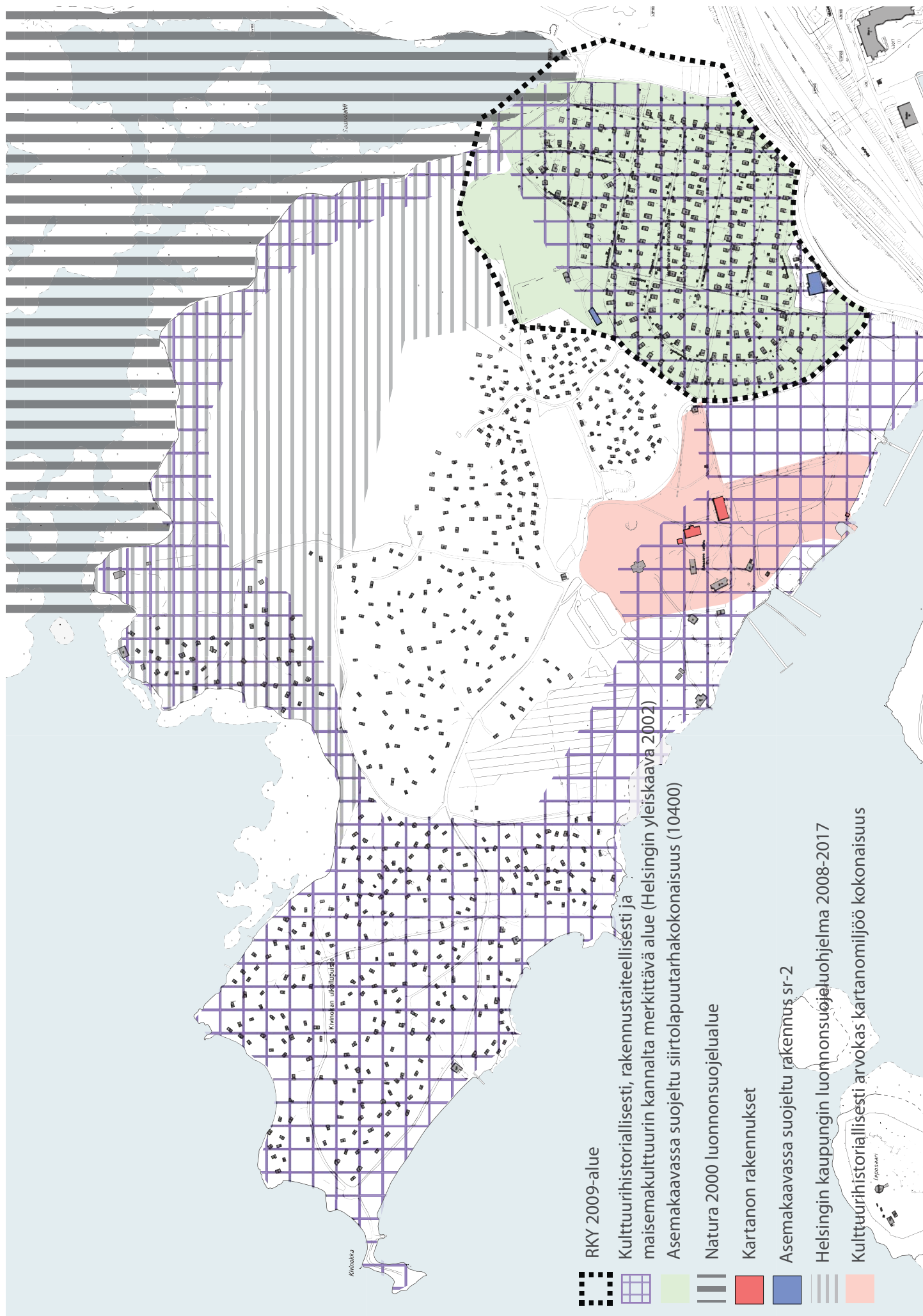
Huoltorakennus UUV KIVINOKKA 19

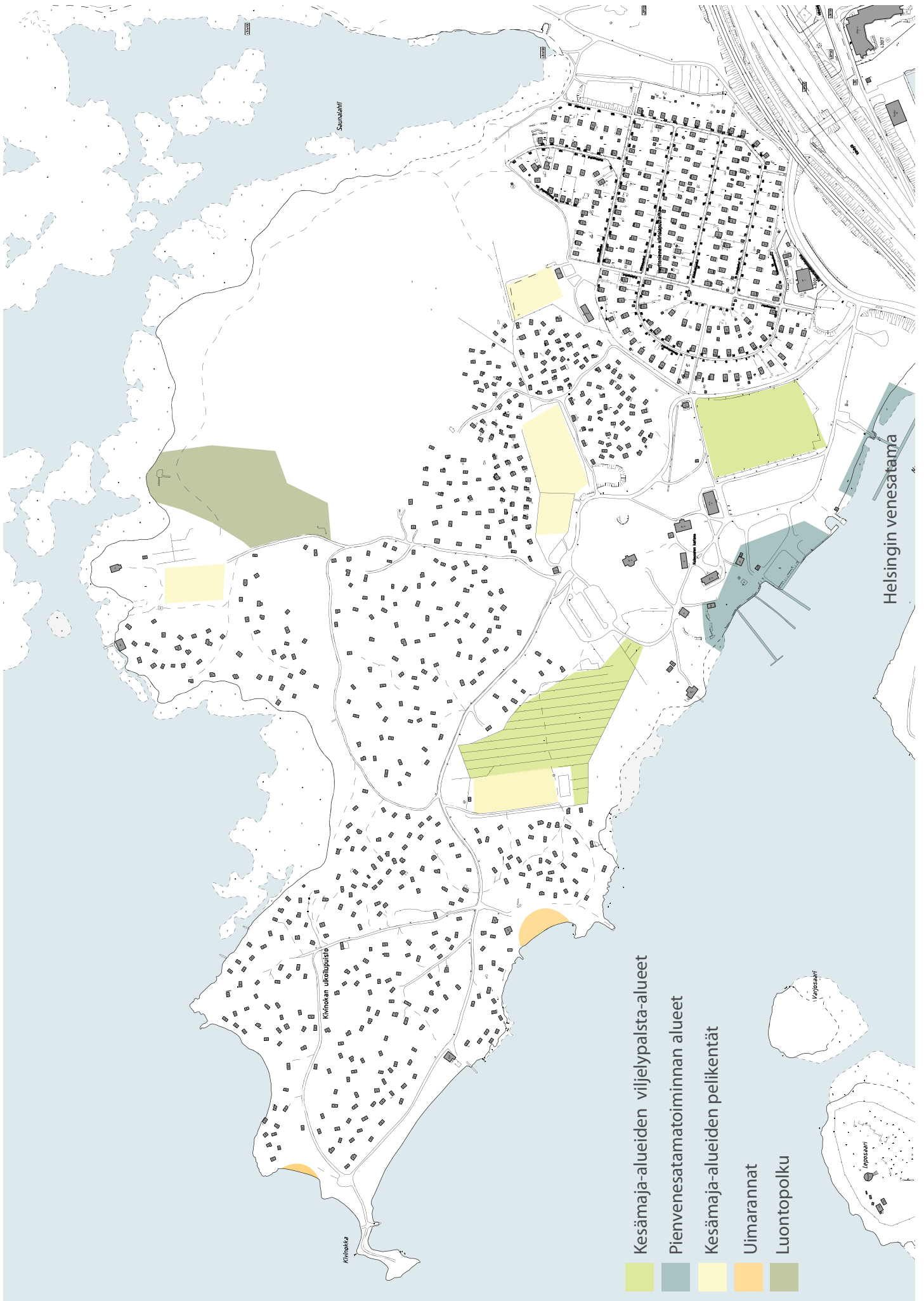
Valmistunut: ei tietoa

Kunto: kohtalainen

LÄHTEET

Halminen, Erkki: Kulosaaren kartano vuosina 1937-1987, Helsinki, 1987

Järvimäki, Pertti: Kivinokka, kesäinen keidas, Painotalo Repe Oy, 2001

Kailari, Kyllikki: Maalaismaisemasta Itä-Helsingiksi, Porvoo, 2005

Laurila, Ulla-Maija, Helsingin kaupungin museo: Vapaahetkien kuluksi, siirtolapuutarhat maailmansotien välisen ajan Helsingissä, WS Bookwell Oy, Porvoo, 2008

Putkonen, Lauri Herttoniemen rakennettu ympäristö, Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto, 1994

Ilonen, Kaisu, Virtanen, Timo, Helsingin kaupungin rakennusvirasto, Katu- ja puisto-osasto, Herttoniemen ja Roihuvuoren viheraluesuunnitelma 2006-2015 osa 2/4 Länsi-Herttoniemen viheralueet ja Kivinokka, Helsinki, 2006

http://www.hel.fi/static/hkr/julkaisut/vas/herttoroihu_2.pdf

Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto, Helsingipuisto, yleissuunnitelmaraportti, 2012

Herttoniemen siirtolapuutarhayhdistyksen historiikki, 2006

<http://siirtolapuutarhat.net/herttoniemi/historiikki.pdf>

Kivinokkalaiset ry <http://kivinokka.fi/>

Kaupunginarkisto